

REGISTRERING AV TRUEDE OG VERNEVERDIGE MINERAL- FOREKOMSTER I SYD-NORGE.

Av John Brommeland.

Miljøverndepartementet satte i 1980 igang et prosjekt for å registrere truede og verneverdige mineralforekomster. Prosjektet har til hensikt å registrere forekomster samt å utarbeide verneforslag eller forslag til andre tiltak for å bevare viktige mineralforekomster som står i fare for å bli ødelagt.

Registreringen vil resultere i en rapport til miljøverndepartementet. Endel forekomster vil bli foreslått vernet som naturminne etter naturvernloven, eventuelt inngå i områder som foreslås som tekniske kulturminner (gruveanlegg o.l.). Etter behandling i miljøverndepartementet og av naturvernkonulentene i fylket, er det en forutsetning at rapporten går til kommune- og fylkesadministrasjonene for å bli tatt med i reguleringsplanene.

Hvorfor bevare mineralforekomster?

Først og fremst er mineralforekomstene, i menneskelig tidsmålestokk, en ikke fornybar ressurs. Mineralene er, ved siden av å være naturhistoriske »dokumenter», også å betrakte som nasjonale kulturobjekter, bl.a. har en av Forente Nasjoners organisasjoner sidestilt mineralene med antikviteter. Mineralforekomstene er således å betrakte som en felles ressurs som det er viktig å styre bruken av slik at de kan være til glede for flest mulig både idag og i fremtiden.

Riktig bevaring av forekomstene er uløselig knyttet til riktig bruk av dem.

Den vitenskapelige bruken av forekomstene er knyttet til det forskningsarbeidet som allerede er utført på forekomsten, det arbeids som gjøres idag og ikke minst den arbeidsmuligheten som foreligger i fremtiden med nye teorier, teknikker og instrumentmuligheter. Sagt med andre ord er mineralforekomstene viktige referansepunkter for forskning med muligheter for kontroll av eksisterende teorier og utarbeidelsen av nye.

Dette har stor betydning for forståelsen av ikke bare selve mineraldannelsen, men også for et større bergartskompleks' dannelse og utvikling.

Det er derfor viktig å bevare slike forekomster mest mulig intakte for ettertiden. Et av probleme er at det alltid vil være en selektiv fjerning av mineraler, det er gjerne de mest »spennende» som blir innsamlet, slik at en lett kan få et feil inntrykk av forekomstens mineralselskap (paragenese).

Ofte vil den største vitenskapelige interessen ligge i fast fjell i og med at man her lett kan se hvordan de enkelte mineralene opptrer i forhold til hverandre.

NORDISK STEIN OG MINERALMESSE I SKIEN, 7 - 9. AUGUST 1981

Den andre viktige bruken av mineralforekomstene er den undervisningsmessige. Det gjelder undervisning på såvel undervisersnivå, voksenundervisning, kursvirksomhet samt undervisning i alle skoletrinn. Amatørgeologenes besøk på forekomstene regnes her som viktig undervisningsmessig bruk. Denne bruken av forekomstene har to sider. For det første trenger man gode skoleeksemplere på forskjellige mineraldannelser og andre geologiske prosesser, dvs. gode og instruktive forekomster. Disse er sjeldne, og det er viktig å få bevart disse for fremtiden. (Denne forekomsttypen vil ofte falle sammen med de forekomstene som har størst vitenskapelig verdi). For det andre er det viktig i undervisningsøyemed selv å kunne samle prøver av de forskjellige mineralene. Mange forekomster er blitt klassikere når det gjelder besøk av geologiklubber, studentekskursjoner o.a. Dette er en utmerket bruk av forekomstene så lenge disse er såpass store at de ikke står i fare for å bli tømt. Det er her viktig å hindre at slike forekomster, som ofte er berghalder fra gruvevirksomhet, blir brukt til fyllmasse, pukk o.l. Det siste er også meget betenkelig fra et forurensningsmessig synspunkt.

Denne registreringen, som egentlig er å betrakte som en innledning, tar amatørgeologene med som en vesentlig brukergruppe av mineralforekomstene. Riktignok blir enkelte viktige og sårbare forekomster foreslått stengt for innsamling av prøver, men det er ønskelig at disse forekomstene i størst mulig utstrekning kan brukes til undervisning og instruksjon. En verving vil derfor medføre at amatører også langt inn i fremtiden kan glede seg over å se de samme forekomstene istedet for å høre: »Her var det engang.....»

Riktignok blir enkelte viktige og sårbare forekomster foreslått stengt for innsamling av prøver, men det er ønskelig at disse forekomstene i størst mulig utstrekning kan brukes til undervisning og instruksjon. En verving vil derfor medføre at amatører også langt inn i fremtiden kan glede seg over å se de samme forekomstene istedet for å høre: » Her var det engang....»

Andre forekomster foreslås beskyttet mot annen ødeleggelse (utbygging, anlegg, masseuttak o.l.) for at de skal kunne brukes til f.eks. innsamling av prøver i undervisningsøyemed. Det er meget viktig at innsamlingen her blir redusert til det den enkelte trenger. Selv om disse forekomstene kan se store ut, er det mange som kommer etter oss. Innsamling for salg samt utstrakt byttevirksomhet bør ikke være tilatt. Dette er ting som det kan være vanskelig å kontrollere og et samarbeid mellom amatørgeologene, de andre brukergruppene og miljøverndepartementet er sterkt ønskelig. Dette gjelder såvel bruken av forekomstene som utarbeidelsen av verneforslag og vernebestemmelser samt andre former for sikring av forekomstene. Det forutsettes at graden av vern virker etter forutsetningene og at det med tiden også blir ryddet opp på stedene (søppel blir fjernet osv.)

For å vinne en bredere forståelse av forekomstenes verdi samt å gjøre dem lettere tilgjengelig for undervisning, det gjelder amatører, skoler, lokalbefolkning o.a., vil det bli foreslått å lage geologiske guider over enkelte områder. De vil da inneholde en detalert forklaring av områdets geologi og utvikling, samt beskrivelse av de enkelte lokalitetene. Det er også ønskelig at det på hver enkelt vernet forekomst, som vil bli behørig merket, blir satt opp skilt som forteller om stedets mineralogiske og geologiske betydning.

Som grunnlag for registreringen er det forsøkt å få med et par av de mest karakteristiske og verdifulle forekomstene av hver type mineraldannelse. Alt etter forekomstens vitenskapelige- og undervisningsmessige verdi, størrelse, grad av truetthet osv., vil de i rapporten bli gruppert i 4 kategorier:

Kategori 1 vil omhandle mineralforekomster som p.g.a. sin faglige verdi og truetthet vil bli foreslått vernet ved lov. Det vil da ikke på noen måte være tillatt å fjerne, beskadige, tildekke eller på noe annet vis skade forekomsten. Tillatelse til innsamling av prøver til seriøs forskning vil kunne gis av forvaltningsmyndigheten. I helt spesielle tilfeller vil det kunne være aktuelt at kun materiale i fast fjell blir vernet, og at det til undervisningsbruk er tillatt å samle inn løsmateriale. Med undervisningsbruk menes materiale til *eget bruk* av studenter, elever ved offentlige skoler, voksenundervisning og ikke minst amatørgeologer. Innsamling til byttevirksomhet og til salgsoyemed bør ikke være tillatt.

Overtredelser av slike restriksjoner, som i så fall er offentlig lovbestemt og tinglyst, vil kunne føre til strenge reaksjoner samt muligheten for at forekomsten vil bli stengt for enhver form for innsamling.

Kategori 2 er forekomster med stor faglig og undervisningsmessig verdi, men som p.g.a. sin størrelse ikke står i direkte fare for å bli ødelagt. Disse vil kunne brukes til undervisning og innsamling i lignende omfang som nevnt ovenfor uten at dette truer forekomsten. I tilfelle overgrep på forekomsten, slik at den faglige verdien står i fare for å bli ødelagt, er det meningen at de nødvendige papirer for totalt vern er klare for at et vern skal kunne iverksettes på meget kort varsel.

Kategori 3 vil omhandle forekomster som er interessante vitenskapelig og undervisningsmessig sett, men ikke av en slik betydning at et vern er påkrevd. Lokale myndigheter, veivesen o.a. bør varsles om disse slik at de i sin planlegging kan sørge for at forekomstene ikke vil bli nedbygd eller skadet ved anleggsvirksomhet, uttak av fyllmasse, pukk e.l.

Det vil her ikke være noen offentlige restriksjoner på innsamling av materiell. Det vil derfor være opp til grunneieren å gi tillatelse til innsamling.

Kategori 4 er forekomster som inntil videre vil bli hemmeligholdt. Dette p.g.a. at de idag ikke er alminnelig kjent, og en offentlig registrering vil, med den oppmerksomhet det vekker, lett kunne virke mot sin hensikt. Opplysninger om slike forekomster vil bli holdt tilbake i miljøverndepartementet og ikke bli kjent i den offentlige administrasjonen.

Vi går over til 2 spalter: —

NAGS-nytt nr. 2 1981, vil få en litt annen utforming ved at vi går over til å bruke 2 i stedet for 1 spalte. Dette medfører at annonsene vil få litt andre formater.

Annonseformater:

	bredde	høyde
1/1-side:	123 x	182 mm
1/2-side:	123 x	89 mm
1/4-side:	60 x	89 mm

Har du kjøpt NAGS-nål?

*Mange foreninger har nå NAGS-nålen for salg.
Bær den når du er i et geologisk miljø!*

OBS!

Steinmessen i Skien er flyttet til Skienshallen!